

Ολυμπιακών Αγώνων του 1896

Η διεξαγωγή των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα το 1896 αποτέλεσε γεγονός υψίστης σημασίας. Τόσο ο ημερήσιος όσο και τα διάφορα έντυπα της εποχής εξέφραζαν μέσα από τα δημοσιεύματά τους τον ενθουσιασμό όσων βρέθηκαν στην Αθήνα. Η όλη διοργάνωση άφησε άριστες εντυπώσεις τόσο στους Έλληνες, όσο και στους ξένους θεατές. Την τελευταία ημέρα των Αγώνων “Ο λαός κατέλιπε το Στάδιον και θέλων να εκδήλωση την ευγνωμοσύνην του προς τον Διάδοχον δι’ ους κατέβαλε κόπους, δια την απροσδόκητον και ανέλπιστον επιτυχίαν των αγώνων, διηυθύνθη μετά των Μουσικών εις τα ανάκτορα, όπου ο βουλευτής κ. Δεληγιώργης προσεφώνησε τον Διάδοχον και προσέφερεν αυτώ στέφανον.

Ο Διάδοχος απαντών ευχαρίστησε και συνεχάρη πάντας τους εργασθέντας υπέρ της αναβιώσεως και της θριαμβευτικής επιτυχίας των Αγώνων μεθ’ ό το πλήθος εξερράγη εις φρενητιώδη χειροκροτήματα και διελύθη εν τάξει”. Το απόσπασμα αυτό εκφράζει τον ενθουσιασμό και την περηφάνια των πολιτών της Αθήνας, αλλά και όλων των Ελλήνων, για την επιτυχία των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά και επιφανείς πολίτες Έλληνες και ξένοι εξέφραζαν τον θαυμασμό τους για την επιτυχία των Αγώνων, παρά τις αμφιβολίες που είχαν εκφράσει πριν τη διοργάνωσή τους.

Στις *Γνώμαι Λογίων περί των Ολυμπιακών Αγώνων* της Αθήνας, όπως δημοσιεύτηκαν στο λεύκωμα *Η Ελλάς κατά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896* στο σύνολό τους παρουσιάζεται η διοργάνωση ως επιτυχής και λαμπρή εκτιμώντας ότι τα οφέλη για τη χώρα θα ήταν πολλαπλά. Ακόμη, το περιοδικό *Τα Ολύμπια* αναφερόμενο στις αθλητικές επιδόσεις των Ελλήνων αθλητών και τα αποτελέσματα των Αγώνων επισήμαινε, ότι “είναι πλέον ή ευάρεστα δι’ ημάς, είναι απροσδόκητα, θαυμάσια”. Ασφαλώς η νίκη του Σπύρου Λούη στο Μαραθώνιο δρόμο ενθουσίασε περισσότερο από οτιδήποτε άλλο τους Έλληνες.

Αλλά και οι ξένοι αθλητές καθώς και οι συνοδοί τους, μετά το τέλος των Αγώνων εξέφραζαν στον Τύπο τις ευχαριστίες τους για την εγκάρδια και ένθερμη φιλοξενία και “την αμέριστον επιδοκίμασίαν ημών [των Αμερικάνων] προς διεξαγωγήν των αγώνων”.⁴ Ο ενθουσιασμός αυτός δεν ήταν αβάσιμος. Οι Έλληνες, και η Κεντρική Οργανωτική Επιτροπή, είχαν κατορθώσει να οργανώσουν σε μικρό σχετικά χρονικό διάστημα διεθνείς αγώνες στους οποίους έλαβαν μέρος περίπου 160 Έλληνες και 81 ξένοι αθλητές από 13 χώρες, ενώ πραγματοποιήθηκαν 44 αγωνίσματα: 16 αγωνίσματα στίβου, 8 γυμναστικής, 4 κολύμβησης, 5 σκοποβολής, 3 ξιφασκίας, 5 ποδηλασίας και 2 Lawn-Tennis.

Εξάλλου και τα οικονομικά των Αγώνων είχαν πάει πολύ καλά. Οι δαπάνες είχαν καλυφθεί στο σύνολό τους από τα έσοδα της Κεντρικής Επιτροπής (με εξαίρεση βέβαια την ανακαίνιση του Παναθηναϊκού Σταδίου, που χρηματο-

δοτήθηκε από τον Γεώργιο Αβέρωφ). Για μια χώρα που αντιμετώπιζε σοβαρά οικονομικά προβλήματα ήταν πραγματικά απίθανο το ποσό των 1.210.779,9 δρχ.των εσόδων της Επιτροπής, χωρίς να περιλαμβάνεται σε αυτά η δωρεά του Γεωργίου Αβέρωφ. Τα έσοδα αυτά προήλθαν από πωλήσεις γραμματοσήμων, εισιτήρια του Σταδίου, εισπράξεις των ποδηλατικών αγώνων, εισπράξεις των πανελληνίων αγώνων, δάνειο της Εθνικής Τράπεζας, πωλήσεις αναμνηστικών μεταλλίων, εισφορές δήμων-συλλόγων-συντεχνιών, εισφορές ελληνικών κοινοτήτων εξωτερικού-ονομαστικές ιδιωτικές εισφορές.

Οι προσφορές είχαν ξεπεράσει κάθε προσδοκία. Η Επιτροπή στο τέλος του 1896, αφού επέστρεψε το δάνειο, παρουσίασε τον ισολογισμό. Οι αγώνες δεν είχαν επιβαρύνει καθόλου το ελληνικό κράτος. Μάλιστα, όπως υποστήριξε ο Τιμολέων Φιλήμων, οι πωλήσεις γραμματοσήμων είχαν αποδώσει στο δημόσιο ταμείο, περισσότερα απ' όσα είχε δώσει η κυβέρνηση στην Κεντρική Οργανωτική Επιτροπή. Η πάνδημη αυτή συμμετοχή είχε συνοδευτεί και από την παρουσία και ενεργοποίηση σημαντικών ανθρώπων των γραμμάτων και των τεχνών.

Καταξιωμένοι Έλληνες καλλιτέχνες, όπως ο Νικόλαος Γύζης και ο Νικηφόρος Λύτρας είχαν φιλοτεχνήσει το δίπλωμα και το επίχρυσο αναμνηστικό μετάλλιο των Αγώνων αντίστοιχα, ενώ ο Γάλλος J.C. Chaplain φιλοτέχνησε το αργυρό και χάλκινο μετάλλιο. Παράλληλα, επιφανείς άνθρωποι των γραμμάτων, όπως ο ποιητής Κωστής Παλαμάς, ο εξέχων διηγηματογράφος Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο λόγιος και κωμωδιογράφος Χαρ. Άννινος, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Σπυρίδων Λάμπρος, ο κορυφαίος δημοσιογράφος και εκδότης της *Ακρόπολης* Γαβριηλίδης, ο Δημήτριος Βικέλας, εμπνεύστηκαν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Ο ενθουσιασμός αυτός πέρασε τα σύνορα της μικρής Ελλάδας. Πρεσβευτές του υπήρξαν οι ίδιοι οι αθλητές που επέστρεψαν στις πατρίδες τους γεμάτοι καλές εντυπώσεις. Χαρακτηριστική είναι περιγραφή του Γενικού Προξένου της Ελλάδας στις Η.Π.Α για την υποδοχή του ιδίου και των Αμερικανών αθλητών στην Λέσχη των Αθλητικών Συλλόγων στη Βοστώνη: "ήτο λίαν ευφρόσυτον ν' ακούω τοσούτους επαίνους υπέρ της Ελλάδος και των συμπολιτών μου...ουδόλως αμφιβάλλω κύριε υπουργέ, ότι η επίσκεψις των Αμερικανών αθλητών εις Ελλάδα θέλει προσαρτήσκει ημίν μεγάλα ηθικά κεφάλαια εις το μέλλον. Οι επιστρέφοντες Αμερικανοί διέδωκαν από του ενός άκρου της

συμπολιτείας εις το έτερον ότι η Ελλάς συγκαταλέγεται μεταξύ των μεγάλων πεπολιτισμένων εθνών της Ευρώπης, ότι εύρον εν Αθήναις άπασαν την ευεξίαν ήτις απαιτείται εις τας Ευρωπαϊκάς πρωτεύουσας, ότι η δημόσια τάξις ήτο απαράμιλλος και επί τέλους ότι ο ελληνικός λαός είναι ο φιλοξενέστατος της υφηλίου. Πέποιθα ότι, ...το ηθικόν κεφάλαιον ο η Ελλάς εκέρδισεν εκ της επισκέψεως των Αμερικανών αθλητών είναι κατ' εμέ, ανυπολόγιστον".

Ακόμη και αν υπήρχε κάποια υπερβολή στις επισημάνσεις του Έλληνα Γενικού Προξένου σίγουρα το όφελος, από τις εκδηλώσεις της Βοστώνης, ήταν μεγάλο για την Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί ακόμη ότι ο πρεσβευτής των Ηνωμένων Πολιτειών στην Αθήνα E. Alexander πριν τους αγώνες θεωρούσε αδύνατη την τέλεσή τους στην Αθήνα. Μετά το τέλος των Αγώνων όμως πρότεινε η Νέα Υόρκη να εγκαταλείψει την ιδέα της εκεί τέλεσης των αγώνων, χάριν της Αθήνας.

Πέρα όμως από τον άμεσο αυτό αντίκτυπο, η διοργάνωση των Αγώνων στην Αθήνα είχε και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα. Σε αθλητικό επίπεδο οι Ολυμπιακοί υπήρξαν μιας πρώτης τάξης ευκαιρία για την τόνωση του αθλητικού κινήματος στην Ελλάδα. Η διοργάνωση του 1896 δημιούργησε στην Ελλάδα τις προϋποθέσεις εκείνες που οδήγησαν στην ανάπτυξη του αθλητισμού. Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας των Αγώνων του 1896 νέοι αθλητικοί σύλλογοι ιδρύθηκαν, οι υπάρχοντες δραστηριοποιήθηκαν, ενώ εκείνοι του εξωτερικού ενδυνάμωσαν τις σχέσεις τους με την Ελλάδα. Η επιτυχία των Αγώνων υπήρξε αφετηρία για την ανάπτυξη και νέων συλλόγων (καταμετρήθηκαν 37).

Όσα συνέβησαν με το Μαραθώνιο δρόμο κατά τη διάρκεια των Πανελληνίων Αγώνων, που θεωρήθηκε ως το κατ' εξοχήν ελληνικό άθλημα, είχαν ως αποτέλεσμα μετά τη νίκη του Σπύρου Λούη στους Ολυμπιακούς να δημιουργηθεί ένας μύθος για το νικητή του Μαραθωνίου δρόμου. Ο "μύθος" της "εθνικής νίκης", όπως χαρακτηρίστηκε, ταξίδεψε σε όλες τις γωνιές της χώρας κάνοντας πολλούς νέους να θελήσουν να γίνουν μαραθωνοδρόμοι, με αποτέλεσμα το αγώνισμα του Μαραθωνίου δρόμου να μην λείπει ποτέ από τους αθλητικούς αγώνες, που διοργανώνονταν σε όλη την Ελλάδα.

Στους πρώτους Ολυμπιακούς Αγώνες οφείλεται η διάδοση των αγωνισμάτων του στίβου στην Ελλάδα. Η εμφάνιση των Αμερικανών και Ευρωπαϊ-

ων αθλητών στα αγωνίσματα δρόμου, άλματος και στις ρίψεις υπήρξε για τους Έλληνες γυμναστές αληθινή αποκάλυψη, που περιόρισαν σταδιακά την ακροβατική γυμναστική, η οποία μέχρι τότε αποτελούσε το γυμναστικό ιδεώδες. Ταυτόχρονα, μέσα και από τη διοργάνωση των προκριματικών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες είχε καταδείξει ότι ο ελληνικός αθλητισμός βρισκόταν σε νηπιακό στάδιο.

Οι Πανελλήνιοι Αγώνες είχαν καταδείξει τις αδυναμίες που υπήρχαν στις πόλεις και τις επαρχίες της ελληνικής υπαίθρου για τη διοργάνωση τοπικών αγώνων, λόγω της έλλειψης οργανωμένων αθλητικών συλλόγων,¹⁷ της ανάγκης συντήρησης και βελτίωσης των αθλητικών χώρων και του εξοπλισμού τους, ενώ λόγω της παντελούς άγνοιας γύρω από το σύγχρονο αθλητισμό, οι αθλητικοί σύλλογοι θα έπρεπε να κατευθύνονται από κάποια επιτροπή που θα ήταν υπεύθυνη για τη διάδοση του αθλητισμού. Είχε γίνει μάλιστα κατανοητό ότι θα έπρεπε να υπάρξουν πτυχιούχοι μισθωτοί γυμναστές στα ελληνικά σχολεία. Απαραίτητη επίσης κρίθηκε η διοργάνωση πανελληνίων αγώνων στο Παναθηναϊκό Στάδιο και η ύπαρξη μιας “Ένωσης Γυμναστικών Συλλόγων” που θα ανελάμβανε την εποπτεία των αγώνων αυτών.

Έτσι, η προσπάθεια που είχε ξεκινήσει με πρωτοβουλία του Ιωάννη Φωκιανού, ήδη από τις 20 Φεβρουαρίου 1895, για την ίδρυση ενός “Συνδέσμου Ελληνικών Αθλητικών Γυμναστικών Σωματείων” (Σ.Ε.Α.Γ.Σ.), ολοκληρώθηκε σχεδόν δύο χρόνια αργότερα με την ίδρυση του συνδέσμου στις 12 Ιανουαρίου 1897. Ο αριθμός των συλλόγων που συμμετείχαν στην ιδρυτική συνεδρίαση 10 μήνες μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες έφταναν τους 28. Εκείνο όμως, που υπήρξε πραγματικά ευεργετικό αποτέλεσμα των πρώτων Ολυμπιακών για την ελληνική φυσική αγωγή ήταν η ψήφιση του νόμου ΒΧΚΑ 10/7/1899 “περί Γυμναστικής”, με τον οποίο άρχισε η αναδιοργάνωση της σχολικής γυμναστικής στην Ελλάδα. Σύμφωνα με το νόμο καθιερωνόταν υποχρεωτικό μάθημα γυμναστικής (3 ώρες την εβδομάδα) από το δημοτικό έως το πανεπιστήμιο σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους των σχολείων.

Ιδρυόταν σχολή Γυμναστών διετούς φοίτησης όπου θα καταρτιζόνταν ειδικοί δάσκαλοι γυμναστικής. Μάλιστα με υποτροφία του κράτους κάθε δύο χρόνια, τελειόφοιτοι γυμναστές θα σπούδαζαν σε ευρωπαϊκές χώρες (ένας από τους οποίους ήταν και ο Ιωάννης Χρυσάφης), όπου θα μελετούσαν τα

εκεί καθιερωμένα συστήματα αθλητικής παιδείας, και επιστρέφοντας στην Ελλάδα θα συνέβαλλαν στην ανάπτυξη της αγωνιστικής δημιουργώντας την ιδεολογική βάση πάνω στην οποία θα στηριζόταν το Ολυμπιακό Κίνημα στην Ελλάδα. Επιπλέον ορίστηκε ότι κάθε χρόνο θα διοργανώνονταν Πανελλήνιοι αγώνες από την Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων και τον ΣΕΓΑΣ.

Μια διαφορετική, αλλά εξίσου σημαντική παράμετρος της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα, υπήρξε ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897. Ο ενθουσιασμός και η εθνική υπερηφάνεια, που τονώθηκε στο έπακρο, δεν οδήγησε μόνο στην ομόθυμη αίτηση των Ελλήνων για μόνιμη τέλεση των Αγώνων στην Ελλάδα. Λίγους μήνες αργότερα ο ίδιος αυτός ενθουσιασμός θα οδηγούσε και στη λανθασμένη εκτίμηση των καταστάσεων που έσυρε την Ελλάδα σε ένα πόλεμο που δεν ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει. Είναι αποκαλυπτικό, όσο και αξιοσημείωτο ότι η “Εθνική Εταιρεία”, που αποτέλεσε τον κύριο μοχλό πίεσης για την έξοδο της χώρας σε αυτό τον πόλεμο, όχι μόνο συμπεριλάμβανε στις τάξεις της τον Δημήτριο Βικέλα, αλλά και ότι στη δημοσιευμένη απολογία της μετά την ήττα της Ελλάδας, θα αναφερόταν στην αναγεννημένη από τους Ολυμπιακούς Αγώνες αυτοπεποίθηση του ελληνικού λαού, ως μία από τις αιτίες που προέτρεψαν στον πόλεμο.

Και ο συσχετισμός αυτός των Ολυμπιακών Αγώνων με τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 δεν θα πρέπει να μας ξενίζει, καθώς για τους Έλληνες οι Ολυμπιακοί ήταν περισσότερο ένας πολιτικός-πολιτιστικός θεσμός άρρηκτα δεμένος με την πολιτική-εθνική υπόσταση του νεοϊδρυθέντος ελληνικού κράτους, παρά ένας απλός αθλητικός θεσμός. Την θέση αυτή των Ελλήνων καταδεικνύει με σαφήνεια η παράσταση που απεικονιζόταν στο δίπλωμα των Αγώνων, αλλά και η περιγραφή της από τον Νικόλαο Γύζη, που το φιλοτέχνησε, με θέμα “Ενώ αναγεννάται ο Φοίνιξ των Ολυμπιακών Αγώνων, η Ελλάς εμπνεομένη και αναπολούσα παρελθούσαν δόξαν, ευαγγελίζεται παρά της εμψυχωθείσης Απτέρου Νίκης”.

Και σημειώνει ερμηνεύοντάς το: “Εις το μέσον και άνωθεν μέρος του επισήμου διπλώματος, εις το βάθος, φαίνονται εκ της ανατολικής πλευράς τα ερείπια του Παρθενώνα - επ’ αυτού κυματίζει η ελληνική σημαία, περί αυτόν προβαίνει λαμπαδηφορία, της οποίας μόνον τα φώτα και ο καπνός φαίνονται, όπισθεν του Παρθενώνος, διασκορπών τους πυκνούς καπνούς υψούται

μέγας Φοίνιξ. Εις το εμπρός μέρος, αριστερά, καθημένη η Ελλάς επί μαρμαρίνου ανακλίντρου και ακρωμένη του όπισθεν αυτής ισταμένου Χρόνου κρούοντος την λύραν, αναπολεί ύμνους ενδόξων χρόνων. Απέναντι αυτής και δεξιά η εκ μαρμάρου εμψυχωθείσα Άπτερος Νίκη φέρουσα προς την Ελλάδα κλάδον ελαίας ευαγγελίζει αυτήν.-".